

YORUMSAMACI YAKLAŞIM VE MÜZİĞİ YAZMAK ÜZERİNE

Mehtap DEMİR*

*“... Aslında hiçbir olgu yoktur, sadece yorumlar vardır...”
(Nietzsche 1968: 267)*

ÖZ

Bu deneme, Türkiye müzik bilimlerinde, akademik yazın biçimi üzerine yorumsamacı yaklaşım ve özdüşünümsellik kavramını önermektedir. Yazının genel amacı, müzik merkezli akademik dergilerde yayımlanan araştırma ve özgün makalelerdeki sürekli tekrara düşen, literatür taraması ve derlemenin ötesine geçmeyen çalışmalara ilişkin eleştirel bir tutum sergilemektir. Araştırmacıların, Türkiye Sosyal Bilim literatüründe varolan, yapısal yazım biçimi ve konuyu nesnelleştiren yaklaşım dilini örnek aldıkları görülmektedir. Buna karşın, müzik mefhumunda, soyutun kavramsallaştırılması, yazarı yormakta ve bilginin içerisinde kaybolmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, tarihsel, sistematik ya da etnografi merkezli her türlü müzik araştırmasının alamet-i farikası olan yazmak eylemi, içinde bulunduğu yazın döngüsünde, yeni söz söylemekten uzaklaşmaktadır. Özdüşünümsellik ve yorumsamacı yaklaşım, bu durağanlığı kaldırabilecek bir alet çantası olabilir. Bu sebeple bu denemenin, müziği yazmayı bir yorum olarak ele alıp, yazın algısını değiştirerek, literatüre katkı sağlayacak, son tahlilde, yeni bir söz söyleyecek akademik kalemlere ilham vermesi hedeflenmektedir.

---

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, İstanbul, Türkiye, mehtapdem@gmail.com

INTERPRETATIVE APPROACH AND WRITING ON MUSIC

ABSTRACT

This essay suggests an interpretational approach and the concept of self-reflectivity upon the academic wording style in the Turkish music sciences. The general purpose of the writing is to exhibit a critical attitude concerning the studies, which could not exceed the literature scanning and compilations, which always make repetitions in the researches and original articles which are published in the music-centered academic magazines and thesis. It is obviously seen that the researchers take the language of approach, which makes the subject and the structural wording style as an object and which is present in Turkey Social Science literature as an example. On the contrary, in the music concept, conceptualization of the abstract makes the author tired and causes them to be lost within the knowledge. In this respect, the original sign of all kinds of musical researches and studies, which are historical, systematic or ethnographical centered, is the action of writing and to get away from saying new words in the present cycle of writing. Such self-reflectivity and interpretational approach could be a tool set, which could eliminate and remove such stability. Because of this reason, it is targeted to be taken up in order to consider music writing as an interpretation and to change the perception of writing and to make a great contribution to the literature and finally, to tell a new word and to give inspirations to the academic persons as well.

Giriş Yerine

Bilim ve sanat arasındaki köprüyü en iyi şekilde yöneten antropoloji, felsefe, tarih ve edebiyat yazınlarında bile pozitivist bilimin yazın kalemiyle, daha özgün olduğu düşünülen yorumsamacı yaklaşım arasındaki söz düellosu, ‘cin olmadan adam çarpma’ latifesine dönüşse de sosyal bilimlerdeki bu adım literatüre ‘yazar ve ötesi’ akımını kazandırmıştır. Yazarın, konunun kendisi kadar önemli olduğu vurgulanmıştır. Kavramsallaştırmayı ve yöntemi, yazarın dans ettiği maharetli figürler haline getiren yorumsamacı yaklaşım, yazının amacından ve hedefinden çıkmadan, küçük geri dönüşleri ve literatür hatırlatmalarını okuyucunun gözünü ve ruhunu yormadan vermektedir. Burada bahsettiğim, akademik yazım kuralları ya da becerisi değil, laf kalabalığından ziyade, konuya hakimiyetin sergilendiği, sonuç odaklı bilimsel yazılardır. Tam da bu noktada işimizi daha da zorlaştıran konu müziktir. Bir müziksel eserin analizi, bir tarihsel müzik olayının açığa çıkarılması, kültüre ilişkin müziksel verinin derlenmesi, konuyu toplumsallıktan evrenselliğe (ki bu da göreceli bir kavramdır) ulaştıran her tür analiz yazarın ifadelerinde bir vahaya dönüşebilecekken, “...*müzik hakkında bilimsel aktivite gerçekleştirmek*” (Merriam 1964) ağırlaşmaktadır. Gerçek, “*konumuzun sanat olduğu ama yöntemimizin bilim olduğu paradoksu ile yüzleşmektir*” (Titon 1997:253). Bu ağır bir sorumluluktur, zira hem aktörlerin konumu hem de analitik açıdan kuram ile yöntem arasındaki açık bağlantıyı göz önüne sermektir.

Ben, bu yazıda, pozitivist bilgiden ödün verelim, çalışmamızda sistematik bir yazım dili olmasın demiyorum. Benim ilgilendiğim kalemin, konuyu nasıl ifade ettiği. Hem bir kavram (*concept*) hem de bir yazım yöntemi (*writing methodology*) olarak yorumsamacı (*hermeneutic*) yaklaşım, insan dünyasını kültürel ve tarihsel açıdan anlamlandırmayı, özelde de müzik yazınlarını daha nitelikli kılmayı başarmaktadır.

Yorumsamacı Yaklaşım

“Müzik, insanı yalnızca gölgelerin gerçekleştirebildiği, potansiyel bir nesne ile yüzyüze getirir...” (Strauss, 1969: 17-18).

Yorumsamacı kuram, yorumsamacı felsefe ve eleştirel yorumsamacılık (Bleicher, 1980), araştırmanın konusu ne olursa olsun, nesnel olguyla uğraşmak yerine, yazarın da içinde olduğu tarihsel ve toplumsal bağını okumayı

sever. Ardından kavramsallaştırmayı bir desen haline getiren yorumsamacı yazım dili (Geertz, 1973), niteliksel betimlemeyi, benzeşimsel anlayışı ve öyküsel açıklama biçimlerini kullanır. Bu bir akımdır. Günümüzdeki en temel özelliği ‘öznel ve nesnel’ paradigmaları arasındaki gerginliği aşmaya çalışmasıdır. ‘Anlamanın’, anın içinde kalarak metinleri, bilimsel veri ve yazına dönüştürmenin felsefesini oluşturmaktır. (Bknz: Schleiermacher, 1977; Gadamer, 1995; Dilthey, 1999; Heidegger, 2002; Toprak, 2003).

Yorumsamacı yaklaşımla müzik bilim araştırması nasıl olur?

İşte bu soru, bizi metni anlamaya çalışan bir pratisyen yapar. Yorumsamacı araştırmada, seçtiğimiz konu bizim için bir metindir. Metindeki cevaplar, bize hangi soruyu sormamız gerektiğini içerir. Yanlış okumadınız, metne soru sorarak yaklaşmanız, metnin içindeki öz cevapları yorumlamanızı engelleyebilir. Çünkü, bir vakaya soru sorarak yaklaştığımızda, sadece kendi istediğimiz cevaba alt yapı hazırlamış oluruz. Oysa ki bir araştırmada metinler, bize soruları doğal olarak göstermektedir. Biz bir araştırmacı olarak, bu metnin bağlamlarını anlamaya çalışırken, metin ve etrafındaki ağlar arasında diyalogu kuran kişiyiz (Ricoeur, 2008). “*Sadece en kesin bilimsel yöntemlerin hepsinin -tarihsel, tanımsal, analitik, sentetik, karşılaştırmalı, kritik- uygulanması yoluyla müziğin bağlamlarını anlama konusunda umut sahibi olabiliriz*” (Hood 1971:349). Buradaki temel marifet, metnin yoğun betimlemesinde gösterdiğimiz özneler-arasıdır (Geertz, 1973). Neticede, elimizdeki konunun gerçek yazarı biz değiliz; metin, yaşam içerisinde kendini hali hazırda yazmış ve bizi de bu doğallığın bir parçası yapmıştır. Biz ancak bu metin sürecini yeniden deneyimleyen ve yeniden üreten araçlarız.

Yorumsamacı araştırmada yapılandırılmamış söyleşi, odak grup, katılımcı gözlem gibi veri toplama teknikleri kullanılır. Tam da bu noktada, sistematik eser analizi çalışmalarında bunu nasıl yapacağız sorusunu duyar gibiyim ki işte bu da bir çeşit yorumsamacı yazın deneyimidir. Bir sonraki bölümde ‘yazarken okuyucuyu duymak’ başlığında bu konuya değineceğim.

Bir örnek verelim; eserin müziksel analizinde seçtiğimiz metin, bizim düşünmemiz, deneyimlememiz için bir davetiyedir. Farklı kültürlerden ve tarihsel çağlardan müziğin icrası eskiz edildiğinde ve dinlendiğinde, müziğin simgesel anlam taşıdığı görünmektedir. Müziğin yeni bağlamlarda,

durumlarda icrası ve kapasitesi, kültürel eserlerin yorumsamacı otonomisini ve bu eserin simgesel karakterini ortaya koyar. Bu noktada akademik yazının buluşsal değeri, eserin analizinin, yaşadığı döneme ilişkin gerçeği nasıl taklit ettiği yorumuna vakıf olmaktan kaynaklanır. Ardından notalar, müzik cümleleri, armoniler arasındaki kurgulu geçişlerin bugün neyi anlamlandırdığına ilişkin yorumlar olabilir. Biz araştırmacı olarak eser ile diyalog kurmazsak, yazdığımız yazı, ‘koltuğundan ahkam kesen’ içeriğe dönüşebilir ve alana uzak kalmış izlenimi verebilir.

Özneler-arasılık

Özneler-arasılık kavramı, ‘özne’ sözcüğünün birbirinden farklı, ancak birbirine iyice bağlı anlamları arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarma konusunda araştırmacıya yardımcı olmaktadır. Bunlardan ilki bilinç ve irade ile donatılmış deneysel kişiye işaret etmekte, ikincisi ise toplum, sınıf, cinsiyet, ulus, yapı, tarih, kültür ve gelenek gibi düşüncemizin özneleri olan, ancak kendileri yaşama sahip olmayan bazı genellikleri soyutlamaktadır (Jackson, 1998: 7). Özneler-arasılık kavramı, yazmadan önceki düşüncenin kritik bir özelliği olan tamamen içsel ve düşünsel psikolojik dinamiğe anlam verir ve dış olay veya kişilerle ilgili olan süreçleri açıklamakta bize yardımcı olmaktadır. Gerçek bilimsel bilgiye, nesnel (*objective*) yaklaşımla ulaşmayı tercih eden akademik çoğu yazın, diğerlerinin tercih ettiği karşılıklı öznellik yani özneler-arasılık (*inter-subjectivity*) yolunu sevmezler. Oysaki çalışmayı yapan kişi olarak, kadın ya da erkek olmamızdan tutun da yaşımız, bireysel bilgimiz, geldiğimiz eğitim ekolü, yaşadığımız çevre, kişisel ve psikolojik özelliklerimiz, araştırma metnini görme biçimimizi kendiliğinden oluşturmaktadır. Bu açıdan nesnellik, tüm çabalara rağmen bu doğal durumlar seviyesinde bile kendini var edememektedir. Özneler-arasılığın çalışmaya, ideolojik veya kişisel boyut kattığı iddiası, etik duruş ve bilimsel bilginin özgün yorumu ile ilişkilidir. Neticede her yazın bir fikirselleştirme iddiasıdır.

Müzik bilim çalışmalarında özneler-arasılık, sesi duyma, anlamlandırma, analiz edebilme ve bağlam içerisinde yorumlama açısından nitel bir araştırma yöntemidir. Burada vurgulamam gereken, sonuçta müzik olarak nitelendiğimiz her neyse, bu ilk defa duyduğumuz bir ses kümesi yahut yıllardır aşına olduğumuz bir ses kümesi olsun, zaman, mekan ve uzamda bizim anlamlandırabildiğimiz ölçüde bilimsel bilgiye dönüşebildiğidir. Burada en temel mesele yazmaktır.

Yazmak ve Özdüşünümsellik

“Özdüşünümsellik narsistlik değildir, apolitik değildir, kendine tapma da değildir” (Okely,1992: 2).

Nitel araştırma yönteminin içinde yer alan özdüşünümsellik (*Self-reflectivity*) kavramı insanın kendisini değerlendirebilme becerisidir. Çünkü, elde edilen bilgilerin bir çoğu, ön yargılarımız, kalemimizin sansürü ve nihai hedeflerimizle sınırlandırılmıştır. Özdüşünümsellik, bir duvara karşı yazabilmek için verimli bir esnekliğe sahiptir. Benim burada vurgulamak istediğim, müziği yazarken kalemi tutan öze olan yansımadır. Bir müzik araştırmasında seçtiğimiz konunun ilk başından sonuca ulaşana kadar geçirdiğimiz süreç, yazma aşamasında en acımasız dönemini yaşamaktadır. Bilimsel bilginin sansür aracı, elimizdeki kalem veya parmaklarımızın ucundaki bilgisayar tuşlarıdır. Burada kendimizi uzayın derinliğine gömerek yazı yazmaya zorlarız. Başından sonuna her aşamasında soluduğumuz araştırma konumuz, sıra cümleleri yazmaya geldiğinde, bizden bağımsız birer nesnel ifadeye dönüşür. Oysaki özdüşünümsellik, tüm bu süreçte yer alan ‘ben’in ifadesi olmadan yazının eksik olacağı düşüncesini savunmaktadır. Ben de bu yazım yöntemine akademik yazınlarımda sıkça yer vermekteyim. Bir örnekle çalışmalarına nasıl katkıda bulunduğunu belirtmek isterim. 2009 yılında, müziksel veri toplamak için yaptığım alan çalışmasında, kendimi süreçte nasıl konumlandığımı gösteren bir veriyi aynen alıntılıyorum.

“Belirli bir noktada, adeta bir kargaşaya düşmüştüm. Yazdığım günlük defterime ‘Ortalıkta gözle görünür hiçbir şey yok’ diye karamsar ve mutsuz bir not düşmüştüm. Kültürün veya benim aradığım anlamda Türk Müziği kültürünün somut, bariz ve net örneklerini göremiyordum. Türk Müziği icralarını, bir ‘sınır ötesi’ ülkede, müzik okulları, konser salonları veya sanat merkezlerinde bulmayı umut ettiğim bir yargı ile çalışıyordum. Zihnim sürekli olarak, halkın içinde bu kadar yaygın olan bir müzik biçiminin ‘saygıdeğer’ kurumlarda neden icrasının olmadığı sorusu ile meşguldü” (Demir, 2011).

Bir vakayı özdüşünümsel bir anlayışla yazmayı, yine başta sunduğum örneği yineleyerek sürdürmek isterim. Çalgısal biçimde bir eserin müziksel analizini yaptığımızı varsayalım; biz bu biçim bir sistematik inceleme va-

kasını nasıl hem akademik hem de özdüşünümsel yazacağız. Bence okuyucunun burada en meraklandığı konu sizin bu eseri niçin seçtiğinizdir. Eserle tanışıklığınız ve eserin sizin için önemi okuyucuyu ilgilendirmektedir. Bu eserle olan deneyiminizi tanımlamanız okuyucu, eser ve yazınız arasında, dolayısıyla sizinle okuyucu arasında bir diyalog yolunu açmaktadır. Bu tutum bile yaptığınız, sayısal veriler, grafikler, notalar, çıkarımlarla dolu akademik bir yazını daha okunası yapmaktadır.

Müziği Yazarken Okuyucuyu Duymak

Doktora tezimi yazarken danışmanım, “*bu tezi, konunun ilgilileri kadar, sıradan bir okuyucunun da okuyup anlamasını hedefle*” demişti. Bu cümle benim için bir vahaya açılan kapıdır. Yazın dilinde gözlemediğim üç temel sorun var. İlki, yukarıda da bahsettiğim, yazar ile konu arasında hiçbir organik bağ bulunmayışıdır. Oysa ki akademik yazılarımız, ilgi alanımız, sosyal çevremiz, icra ettiğimiz müzik ya da dinleyip keyif aldığımız bir müzik eseri gibi hayatımızın içinden olmalıdır. İkincisi, yazılarımızı sadece konuya hakim, literatürü tanıyan kişilerin okuyacağı ön yargısıdır. Yazarken, kullandığımız ifadeleri zaten biliyorlardır algısı bu ön yargının sonucudur. Örneğin, bir makalede “musiki” terimi ile “müzik” terimini karışık kullanıyorsak, bu iki farklı yazımın ne anlam ifade ettiği önemlidir. Ya da sadece “musiki” terimini seçtiysek, bunun özel bir niyeti olup olmadığının açıklanması tam bir özdüşünümsel yazım biçimidir. Okuyucu, ne demek istediğimizi, neye gönderme yaptığımızı o zaman fark eder. Okuyucuyu duymak açısından bir başka tespitim de ‘daha akademikmiş gibi’ karmaşılaştırılarak yazılan çalışmalarlardır. Özdüşünümsel kalem ve yorumsamacı yaklaşım, yazarın keskin söz söylediği, neyi deneyimlediğini açıkça beyan etmesi gerektiği durumlarda kullanışlıdır. Sade cümleler ve konuya hakimiyetimizi belli eden çıkarımlar, yazar olarak bizim anlamlandırmanın içerisinde olduğumuzu göstermektedir.

Sonuç Yerine

Bu deneme yazısı, akademik çalışma şöyle olmalıdır, böyle yazılmalıdır gibi bir ahkam kesme düstursuzluğu içerisinde değildir. Yazımın amacı, ben dili kullanarak, yazarın kendisini ve amacını daha iyi ifade edebildiği akademik bir yazım yöntemini ve bir kuram yaklaşımını önermektir. Yorumsamacı yaklaşım, araştırmada özneler-arası tutum ve yazım dilindeki

özdüşünümsellik hem bizleri hem de okuyucuları konuyla diyalog halinde tutabilmektedir. Böylesi bir yazın literatürü, müziği yazmak üzerine olan deneyimlerin daha işlevsel ve okunaklı sonuçları olduğunu göstermektedir. Türkiye müzik bilimlerinde akademik yazınların konusal değeri tartışılmazdır. Zira, hem yaşadığımız dönem verileri hem de tarihsel-bölgesel müzik mirasımız zengindir. Yorumsamacı yaklaşımla müziği yazmak üzerine bir eksen değişikliği, bizleri hem bir deneyim hem de dönüşüme hazırlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Bleicher, J. (1980). *Contemporary Hermeneutics: Hermeneutics As A Method, Philosophy And Critique*. London: Routledge.
- Dilthey, W. (1999). "Hermeneutiğin Doğuşu", (Çev. Doğan Özlem), *Hermeneutik ve Tin Bilimleri*, Paradigma Yayınları, İstanbul.
- Gadamer, H. G. (1995). Hermeneutik, (Çev. Doğan Özlem), *Hermeneutik (Yorumbilgisi) Üzerine Dersler*, Ark Yayınları, Ankara.
- Geertz, C. (1973). "Thick Description: Toward an Interpretive Theory of Cultures" İçinde, *Selected Essays by Clifford Geertz*. Basic Publication, NewYork.
- Heidegger, M. (2002). "Anlama ve Yorum", (Çev. Hüsametdin Arslan), *İnsan Bilimlerine Prolegomena*, Paradigma Yayınları, İstanbul.
- Lévi-Strauss, C. (1969). *The Raw and the Cooked [Le Cru et le Cuit, 1964]*. Chicago: Chicago UP.
- Merriam, Alan P., (1964). *The Anthropology of Music*. Evanston, Northwestern University Press.
- Nietzsche, F. (1968). *The Will to Power*. Çev: Walter Kaufmann, RJ. Hollingdale. New York: Vintage Books
- Okely, J. (1992). "Anthropology and Autobiography: Participatory Experience and Embodied Knowledge." İçinde, *Autobiography and Anthropology*. (Der.) J. Okeley ve H.Callaway. London: Routledge.
- Ricoeur, P. (2008). "Anlamalı Eylemi Bir Metin Gibi Görmek." *Toplum Bilimlerinde Yorumcu Yaklaşım*. Der. Paul Rabinow-William Sullivan. İstanbul: Deniz Yayınları. 63/99.
- Titon, J. (1997). "Knowing Fieldwork". İçinde: *Shadows in the Field*: Edt: Gregory F. Barz ve Timothy J. Cooley. New York: Oxford University Press.
- Schleiermacher, F. (1977). *Hermeneutik und Kritik*, Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Toprak, M. (2003). *Hermeneutik ve Edebiyat*, Bulut yay., İstanbul.
- Jackson, M. (1998). *Minima Ethnographica: Intersubjectivity and the Anthropological Project*. Chicago, IL: University of Chicago Press Publication.